

Zoete liefde voor snoepautomaten

Kauwgomballenliefhebbers komen na enig speurwerk nog wel 'aan hun trekken'. Drop- en pepermuntfanaten blijven met een onbevredigd gevoel achter of zijn aangewezen op snackbars en sporthallen. Tot voor veertig jaar geleden hing er op nagenoeg elke hoek van de straat wel een snoepautomaat. Supermarkten en vandalisme betekende het einde voor deze markante blikvangers.



Situatie Versnaperingscentrum in 1962

Er zullen er in Steenberg en nog veel mensen zijn die weten wie Torreke van de Velde was. Vooral voor de schoolgaande jeugd was de snoepjeswinkel in de Blauwstraat tot in de jaren tachtig een waar begrip. Even tussen de middagpauze snel naar Torrekes om daar de gespaarde dubbeltjes en kwartjes te spenderen en dan al kauwend of zuigend terug naar school. Drop, kauwgum, eetpapier, zoethout en ga zo maar door, dat alles was bij Torreke verkrijgbaar.

Na de Carnaval en de kermis verdrongen veel Steenberg enaren zich ook voor de etalage om de foto's te bekijken die dan waren gemaakt.

Hector, roepnaam Tor, werd geboren in een klein arbeidershuisje op de Oost-Groeneweg in Steenberg en, nabij de hoeve van Van der Spelt. Zijn ouders waren

boerenknecht Cornelis van de Velde (1883-1951) en Johanna Jansen (1887-1925). Ze kregen samen vijf kinderen: Maatje (1908-1945), Hector (1910-1990), David "Daan" (1912-1997), Lucretia "Jaan" (1915-1968) en Cornelia "Corrie" (1918-2007).

Hector van de Velde startte op 20 januari 1936 zijn activiteiten. Een beetje noodgedwongen weliswaar, begon hij in de Ruitersstallen voor zichzelf. Daarvoor werkte hij al een aantal jaren voor broodfabriek De Zeeuw, maar werd in de crisistijd met vele anderen ontslagen. Via de Klaverstraat kwam hij uiteindelijk in het pand in de Blauwstraat 29 terecht, waar hij zijn zaak samen met zijn vrouw Maria Zomers voortzette. In de jaren die volgden kregen ze samen vier kinderen: Jenny (*1941), Cees (*1945), Marja (*1950) en Mattie (*1957).



Blauwstraat 29 in 1975

Eind jaren vijftig, begin jaren zestig kochten en huurden ze verkoopautomaten om aan de buitengevel van hun winkel te hangen. Oude foto's laten zien dat het er op een gegeven moment wel veertien stuks waren. De zgn. loketautomaten waren in de garagedeuren aangebracht.

's Zomers werd er vanuit een raam naast de voordeur ook ijs verkocht. In een ander raam kwam er in de jaren zeventig een koffie/ chocomel automaat te hangen, die vooral 's nachts populair was bij huiswaarts kerende cafébezoekers. Het kwam geregeld voor dat dan door een groep van een man of veertig een speciaal op het echtpaar gemaakt lied ten gehore bracht.



De laatste klant in hun winkeltje januari 1981 (Fotograaf P. Vermeulen)

Bij gebrek aan opvolging besloten Tor en Marie na een bijna een halve eeuw hun versnaperingswinkel in 1983 te sluiten. De winkel werd ontmanteld en de automaten belandden in de garage en in het magazijn achter hun huis.

Na het overlijden van Tor in november 1990, verkocht de familie het pand. Enkele maanden later dreigde bij het ontruimen van het huis de inmiddels wel erg roestige snoepautomaten op de vuilnishoop te belanden. Gelukkig dachten zijn vrouw Marie en dochter Jenny nog bijtijds aan hun in de Betuwe wonende neef, Richard van de Velde. Hij vond het als 12-jarig ventje in de zestiger jaren fantastisch om bij zijn oom en tante in Steenbergem te logeren. Wat was er mooier voor een tiener om rond te wandelen in een lustoord als een 'versnaperings'- winkel. Aan de gevel van die winkel hingen bovendien grote en kleine snoepautomaten, die dagelijks gevuld moesten worden. Het was, zeker met de kermis, net een lopende band van het magazijn naar de automaten. Richard had ze nog maar net volgestopt of er bleek

alweer een nieuwe voorraad nodig te zijn. Hij was ook vindingrijk. Toen er na de lunch nog wat van de koude schotel was overgebleven, schoof hij dat op een vleeskartonnetje in de langwerpige loketautomat. Tor en Marie moesten er hard om lachen, maar de verkoop, een kwartje per doosje, verliep uitstekend. Vanaf dat moment hadden deze `stille verkopers' zijn hart gestolen!

Toen hij na al die jaren de automaten weer zag, sloeg bij de allereerste aanblik de vonk meteen weer over en enkele ritjes met de aanhangwagen naar de Betuwe zorgden ervoor dat zijn garage, tot zijn vrouws ontsteltenis, al snel uitpilde van de roestige automaten.



De garage van Richard in 1991

Een nadere inspectie ervan leverde hem, behalve oude dubbeltjes (waarvan twee uit de dertiger jaren!) kwartjes en zilveren guldens, die uit alle hoeken en gaten tevoorschijn kwamen, ook een ander belangrijk aanknopingspunt op. Een vergeelde sticker bracht hem op het spoor van de onderhoudsfirma Van Zelst uit Eindhoven. Bij telefonisch contact bleek de toenmalige directeur de onderhoudsmonteur van de 'Blauwstraat'-automaten uit de jaren zestig te zijn! Hij kon Richard dan ook veel informatie verstrekken over mijn collectie v.w.b. de ouderdom, de kostprijs, de opdrachtgever en de diverse fabrikanten. Tijdens het tweede contact werd Van de Richard rondgeleid door zijn drank-automatenbedrijf. Hij bleek erg ingenomen met het feit dat Richard gefascineerd was in oude snoepautomaten. Als 'blijk van waardering' kreeg hij van hem een heuse Van Houten chocoladereepautomat uit 1961. De fabriek aasde, volgens zijn zeggen, ook op dit museumstuk, maar hij gunde hem liever aan een automatenfan. Door dit voorval raakte Richard zo zeer in de ban van deze hobby, dat hij tot de broodnodige restauratie van enkele `kasten' wilde

overgaan. Daarvoor diende hij eerst achtergrondinformatie van diverse opdrachtgevers/ c.q. producenten te hebben. Red Band, Faam, Katja en verscheidene machinefabrieken bleken bij navraag na zo'n lange periode niet meer over gegevens te beschikken! Bedrijfsarchieven bestonden in deze branche blijkbaar niet! Alleen de Duitse firma Sielaff (Deutsche Grundlichkeit?) stuurde hem een brochure toe van een loketautomaat uit 1966, die ook aan de gevel prijken op de Blauwstraat.

Veel firma's en importeurs reageerden zelfs niet op zijn (herhaalde) verzoeken om informatie. Voor hen gold blijkbaar dat je het mechanische verleden maar moet laten rusten (roesten!) en dat het 'blik' op de elektronische toekomst gericht moest zijn!



Vanwege de slechte staat waarin de meeste automaten verkeerden, besloot Richard ze één voor één te restaureren. De eerste waren de 'Langenberg' Katjes en figuurdropautomaten. De frontplaten moesten, vanwege de slechte staat worden gezandstraald en daarna met autolak in de originele oranje-rode kleur gespoten worden. Een plaatselijk beletteringsbedrijf zorgde met geavanceerde apparatuur voor de authentieke letters. V.w.b. het muntmechanisme was het verder opvallend dat men in die tijd nog niet stil stond bij eventuele fraudeurs. Twee onafhankelijk van elkaar draaiende schijven werden d.m.v. een muntstuk een geheel, door aan de schijf te draaien werd het magazijn a.h.w. een stukje verplaatst en viel het zakje drop in het daarvoor bestemde vakje. Maar.... de inworp van een stukje plastic of blik geeft echter hetzelfde resultaat! Dat de gevelautomaten nog in de kinderschoenen stonden, bleek ook uit het feit dat de 'Figuurdrop'-automaat nog geen luifeltje had tegen het inregenen! Gelukkig dat het drop waterdicht verpakt was. Ook vandalisme was toen nog een onbekend verschijnsel, getuige het dunne plastic vensterruitje. Bij een verdere vergelijking tussen deze twee automaten valt, behalve de tekstuele verschillen, op dat bij de verbeterde 'Katjesdrop'-versie het draaimechanisme op

verschillende plaatsen verstevigd werd. Ook werden bovengenoemde onvolkomenheden aan de dagelijkse praktijk aangepast.

Hij kreeg de smaak te pakken en nu was het de beurt aan de rood-gele verrassings automaat van de firma 'Heinkel' uit 1962. De naam roept natuurlijk meteen herinneringen op aan vliegtuigen en scooters maar weinigen weten dat zij ook een kort avontuur op automatengebied hebben gehad! De firma Maas uit Eindhoven importeerde er 600 van. Dat bleken er al snel te veel, zeker toen bleek dat ze helemaal niet geschikt waren voor het doel waarvoor ze gekocht waren nl. zakjes pinda's. De drukknop en schuifarmpjes bleken niet geschikt voor zakjes. Dhr. Van Zelst, die toen nog voor de firma werkte, bedacht toen het plan om er gekleurde doosjes met een verrassing mee te verkopen. De oorspronkelijke grijs-zwarte versie (ook die versie heb ik gehad!) werd opvallend rood-geel gespoten en er werd een bijpassende reclameplaat in het verlichte venster geschoven. Deze automaten kwamen over het algemeen in Zuid-Nederland terecht en deden dienst tot eind jaren zestig. De oorspronkelijke versie werd door sommigen ook gebruikt als sigarettenautomaat. Het schachtsysteem kan nl. eenvoudig worden aangepast. De eerste versie was puur mechanisch terwijl de 'verrassings' - versie over een elektrisch relais beschikte, waardoor de knoppen voor de kinderen lichter te bedienen waren. Deze laatste automaat is weer helemaal in oude glorie hersteld en is een pronkstuk.





Ingenieus

Hierna viel de eer te beurt aan de 'Faam'-automaat. Deze uit 1965 stammende kast kenmerkt zich, zoals menigeen nog wel herinnert, vooral door de grijze trekknop met rode pijl waarmee men kon kiezen uit vier verschillende rolletjes. De inworp was toen nog tien cent, dat waren nog eens tijden! De kast was heel erg beschadigd, doordat er vaak fietsen tegenaan werden gekwakt.

Behalve de vernuftige techniek waarvan men gebruik maakte, is ook de grote onderhouds c.q. gebruiksaanwijzing heel bijzonder. Deze is bevestigd aan de binnenkant van de achterklep. Onder het motto: 'Zorg goed voor uw Faam-automaat, hij zorgt ook goed voor U!', krijgt men volop inzicht in dit ingenieuze model. De plastic imitatierolletjes aan de voorzijde bleken

door het zonlicht erg broos te zijn geworden, in tegenstelling tot de papieren wikkels die zelfs niet verkleurd waren. Na vervanging van enkele veren en het aanbrengen van vet op scharnierende delen, bleek het technische gedeelte al snel bedrijfsklaar. De beschadigde kast liet hij zandstralen en overspuiten en hij stapte ermee naar een beletteringsbedrijf. Alleen het restaureren kostte hem toen 500 gulden aan belettering en voor de zeefdruk van het plaatje van de man met de hoed. De automaat werd door deze restauratie minder waard. Hij is immers niet authentiek meer. Richard vond het zo spijtig dat zo'n machine verloren ging, dat hij het er graag voor overhad. En zeg nou zelf: de autospuiters en zeefdrukkers laten de oude tijden toch weer herleven?

Zijn kinderen Audrey en Mitchell waren best tevreden met de hobby van hun vader, want af en toe mochten ze iets lekkers uit één van de automaten halen. Ook zijn leerlingen van zijn middelbare school in Culemborg waren bevoorrecht, want in het lokaal waar Van de Velde les gaf, hing een snoepautomaat aan de muur. "Wie goed zijn best deed, mocht er een kleinigheid uithalen, Ik had het bedrag ingesteld op drie gulden. Mochten er leerlingen zijn die iets stiekem uit de automaat wilden halen als er een collega in mijn lokaal les gaf, verdiende ik er ook nog iets aan!"

Richard is nog steeds op zoek naar informatie of ervaringen van Steenbergenaren met genoemde automaten. Ze kunnen hem altijd mailen: r.velde@hetnet.nl

